

УДК 338.48

**КОМПЛЕКСНІ ПАМ'ЯТКИ ПРИРОДИ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ
ОБЛАСТІ ТА ЇХ ВИКОРИСТАННЯ ДЛЯ ПОТРЕБ ТУРИЗМУ****Т.З.Маланюк**

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

У статті розглядається комплексні пам'ятки природи Івано-Франківської області, які мають особливу природоохоронну, наукову, естетичну, рекреаційну та іншу цінність. Значну увагу приділено характеристичні комплексним пам'яток природи загальнодержавного значення в межах території Івано-Франківської області.

Акцентується увага на характеристичні скельного комплексу Бубнища, де з давніх часів знаходилося святилище, прадавні жертovníки, прикордонна фортеця Х століття, штучні печери, які в період Середньовіччя слугували чернецькими келіями.

Подается аналіз об'єктам неживої природи, які забезпечують збереження різноманітності ландшафтів, флори та фауни, створюють умови для цілісності регіональної природно-заповідної мережі, сприяють підтриманню екологічної рівноваги, створенню конкурентоздатних туристичних продуктів на основі високоякісної, унікальної та різноманітної пропозиції завдяки багатству природної та історико-культурної спадщини, що, в свою чергу, забезпечить зростання надходжень до бюджетів усіх рівнів.

Ключові слова: комплексні пам'ятки природи, природні умови і ресурси, туристична галузь.

Постановка проблеми. Івано-Франківщина – унікальний у біогеографічному відношенні край з багатими природними умовами і ресурсами, різноманітним рослинним і тваринним світом, джерельними водами річок і чистим карпатським повітрям. Саме на Івано-Франківщині більше, ніж деінде на Україні, збереглися природні ландшафти, незаймані території, особливо праліси, реліктові види

рослин і тварин, саме тут є значні туристично-рекреаційні ресурси, характерні наявністю великої кількості пам'яток природи.

На території області зосереджена велика кількість унікальних пам'яток природи, правильне та раціональне використання яких сприятиме всебічному розвитку не лише туризму, зокрема, таких напрямків як екологічний, оздоровчий, пізнавальний, а й рекреаційної галузі, що, в свою чергу, сприятиме покращенню економічної ситуації в регіоні.

За умови сталого розвитку туристично-рекреаційного потенціалу в області можна забезпечити більш масштабне і раціональне використання природних можливостей для цілей туристичної галузі, а її раціональна організація принесе значний соціально-економічний ефект, який визначається надходженням додаткових коштів, створенням нових робочих місць, оздоровленням людей, розвитком окремих центрів і територій.

В останні роки дослідженню пам'яток природи присвячені роботи О. Бейдика, В. Брусака, В. Гетьмана, Й. Гілецького, В. Клапчука, Л. Мончака, М. Приходько, Я. Олійника, Н. Фоменко та ін.

Актуальними залишаються питання, пов'язаних з комплексним дослідженням пам'яток природи Івано-Франківської області, їх збереження та раціонального використання для потреб туризму.

Мета статті – проаналізувати комплексні пам'ятки природи Івано-Франківської області як складові регіональної природно-заповідної мережі.

Результати дослідження. У Івано-Франківській області налічується 13 пам'яток природи загальнодержавного значення, серед них 3 комплексних. Одною з найвизначніших є Касова Гора

(інша назва – Косова Гора) – західно-опільський степовий резерват у складі Галицького національного природного парку. Розташована на північний захід від села Бовшів (Галицький район, Івано-Франківська область). Запланована до заповідання 1936 р. за взаємною згодою Наукового Товариства імені Тараса Шевченка та Української греко-католицької церкви. У радянський час відновлена у 1975 р. Спочатку охоплювала 7 гектарів, у 1988 р. охоронну зону розширено до 65 гектарів. Касова Гора розташована в межах Бурштинського Опілля, на кількох пагорбах (максимальна висота – 340 м), які прилягають до Бурштинського водосховища. Охоронна територія «Касова Гора» є частиною Галицького національного природного парку [11, с. 97].

Найбільшою цінністю Касової гори є її флора та фауна. Вона здавна привертала увагу ботаніків, зоологів, геологів, медиків. Реліктовий трав'яний покрив цієї ділянки суші Опілля був об'єктом дослідження біля півсотні експедицій. За ствердженням науковців, тут збереглися деякі види рослин кінця третинного періоду [9, с. 5].

На заповідній території росте понад 300 видів рослин. Серед них рідкісні реліктові види – астрагал датський, аспарагус звичайний, вівсюнець Бессера, осока низька, жовтець Запаловича, горицвіт весняний, сон чорніючий, сон великий, півники угорські, конюшина червонувата, волошка тернопільська, чебрець одягнений, біла анемона, сугайник довголистий, мигдаль низький. Тут збереглися унікальні угруповання ковила: ковила найкрасивіша і ковила довголиста. Близько десяти видів рослин занесено до Червоної книги України. В лісі, що розкинувся між горою й водосховищем, ростуть черешні, кизил, глід, калина терен, шипшина [3, с. 344].

З вершин Касової Гори відкриваються чудові краєвиди – видно Дністер, придністровську долину, Галич, Більшівці, навколишні села та Бурштинське водо-

сховище [12].

Мабуть найбільш відомою на території Івано-Франківщини є комплексна пам'ятка природи загальнодержавного значення «Скелі Довбуша». «Кам'яне диво», «кам'яна казка» і ще багато інших епітетів присвоєно їй [11, с. 87]. Унікальна пам'ятка знаходиться в урочищі Заломи, біля села Бубнище, що поряд з Болахомом, посеред букового лісу, на висоті 600 м н.р.м. Накопичення кам'яних скель заввишки від 20 до 30 м своїми обрисами нагадують фантастичних істот [5, с. 107]. Вони виникли ще тоді, коли Карпати були дном доісторичного моря. Вулканічна магма, витиснена з надр, застигла химерними вежами та масивами. З давніх часів люди визнали Бубнище як «місце Сили», де при певних обставинах відкривається брама загадкових світів, заборонених людям. Прадавні жертovníки «чаші», видовбані на вершинах скель півметрового діаметру зі стічними рівчачками, могли бути місцями ритуальних офір давніх людей. Деякі дослідники пов'язують найдавнішу історію Бубнища з племенами кельтів і фракійців, які жили в Карпатах у другій половині I тис. до н.е. [10, с. 8].

За археологічними даними, до поширення християнства тут існувало язичницьке капище, а пізніше, ймовірно, був заснований християнський монастир. У XVIII ст. це місце облюбували загони карпатського Робін Гуда – Олекси Довбуша. Тут опришки переховували свої скарби, і переховувались самі [2, с. 29].

Кам'яний лабіринт завширшки 200 м тягнеться із сходу на захід майже кілометр, над ним змикається буковий та смерековий ліс. З півночі, мов сторож входу у цей дивовижний лабіринт, стоїть одинокий кам'яний велетень висотою 50 м. Декілька печерних схованок, розташованих на долині та на висоті майже 20 м, приваблюють допитливих туристів та скелелазів. За півтори сотні метрів від нього розташована інша група кам'яних сторожів, а на схід вони видніються все

далі і далі, мовби воїни, що підіймаються з долини на гору. Це явна фортеця періоду Х століття. Враховуючи нахил рельєфу ущелини, для вигідного переходу тут вирубано сходинки, а верх «тунелю» перекритий кам'яним склепінням [7, с. 13].

Група скель комплексу Бубнища утворює природний майданчик (50-40 м), який з напільного боку обмежений ровом та валом. На скелях є численні вертикальних і площинних підправлень, пазів та врубів в місцях, де дерев'яні конструкції примикали до скель. Зокрема, на північній скелі наявна двоповерхова «печерна» конструкція, яка є вертикальною проекцією оборонної дерев'яної зрубної стіни (шир. 4 м) з двосхилим дахом. Загальна висота стіни 7,5 м. З протилежної сторони знаходиться система в'їзду (ворота, підйомний міст, вежа), що детально фіксується системою пазів та врубів у скельному масиві. Окремо виділяються групи врубів та пазів як сліди верхньої наскельної дерев'яної забудови (вежі, переходи тощо), так і біля печерних (два) комплексів та криниці. Дерев'яна житлова забудова знаходилась біля скель, по їх внутрішньому периметру. На майданчику археологом Б. Томенчуком виявлено потужний культурний шар XVII ст. (кераміка, кахлі тощо) [17, с. 117].

Печерний комплекс в с. Бубнище є унікальним об'єктом, що має історичну, ландшафтну та археологічну цінність, по якому необхідно здійснити ґрунтовні комплексні наукові дослідження та надати йому статус пам'ятки світового значення. Світ живої природи також чекає на своїх дослідників і ботаніків. В околицях Скель виявлено види тварин і рослин, які занесено до Червоної книги, зокрема, серед кам'яних валунів знаходить захисток саламандра плямиста. З представників рослинного світу в лісі, що оточує скелі, виявлено занесену до Червоної книги орхідею любку дволисту. Навесні фіолетовим килимом квітів вкриває землю згубниця бульбиста [15, с. 16].

У 1981 р. Скелям Довбуша було на-

дано статус пам'ятки природи республіканського (зараз – загальнодержавного) значення. З 1995 року пам'ятка передана під охорону Болехівського держлісгоспу. Для створення спеціальних туристичних маршрутів, впорядкування відвідування туристами та екскурсантами пам'ятки природи, зменшення рекреаційного навантаження на територію природного лісового комплексу навколо Скель, держуправлінням екологічної безпеки в Івано-Франківській області частині Поляницького лісництва Болехівського держлісгоспу було запропоновано надати статус ландшафтного парку. Регіональний ландшафтний парк «Поляницький» створено у 1996 році на площі 107 га. В основі регіонального ландшафтного парку знаходиться пам'ятка природи «Скелі Довбуша» [11, с. 87].

У скелях вибиті три печери зі збереженими пазами від колод. На скелях зображені солярні знаки, поглиблення у формі долоні, личини. Поруч розташований великий курганний могильник, що складається з насипів діаметром 5 м і заввишки до 1 м. Залишки 80 % слідів забудови дозволяють відтворити комплекс у найвірогіднішому вигляді – створити єдиний комплекс дерев'яних наскельних укріплень, який, безумовно, вразить і захопить уяву туристів та екскурсантів, додасть привабливості унікальному природному явищу [13, с. 184].

До скель із печерами прикута пильна увага вчених, істориків-краєзнавців, письменників. Особливе зацікавлення викликають у них таємничі печери, що мають чіткі геометричні форми.

Перша печера зліва (6,5 x 4 x 2 м) має форму кімнати, де можна пройти у повний зріст. В середині її, зліва та справа від входу, витесано з каменю узвишся заввишки 45 см, завширшки 80 см і довжиною понад 5 м. Висота входу у печери досягає 1,6 м. Над входом до печери із зовнішнього боку видовбано широку нішу глибиною близько метра. Нижче ніші видовбано карниз. Мабуть, у давні

часи перед печерою розміщувалась дво-поверхова дерев'яна будова, один бік даху якої спирався на карниз.

Між першою та другою печерами в скелях зяє отвір, що веде до ущелини, котра також використовувалася їх мешканцями. У ній кілька призьб і ніш, що дає підстави стверджувати про наявність тут приміщень. На стінах зверху є заглиблення до 30 см, внизу ніші значно глибші. Тут була якась дерев'яна споруда, а в заглиблення вставлялись балки. Можливо, внизу був склад із продуктами, зберігалася зброя тощо.

Праворуч від цієї ущелини є друга печера, за розмірами дещо більша першої. Висота її сягає 2,3 м. Вона має три природні стіни, а четвертою була штучна кладка. Народні повір'я передають, що в другій печері була конюшня. Біля неї стояла велика прибудова, що існувала ще у XVIII ст. Про це свідчать залишки фундаменту, виявлені у 1969 р. На одній із стін у другій печері збереглися сліди охри - залишки якогось розпису. Можливо, це було обрамлення лику святого.

Третя печера, видовбана поруч з «Конюшнею», за висотою дорівнює першій. Вчені припускають, що вона служила стійлом для овець чи кіз. Стіни всіх печер носять сліди обробки металевими знаряддями.

За третьою печерою знаходиться друга ущелина, що закривалася раніше дерев'яними ворітьми. Висота стіни до 12 м. В її стінах також виявлено пази для балок. До верхнього приміщення, ймовірно, вела драбина. Яку воістину титанічну працю виконали наші предки, аби видовбати в кам'яних монолітах печери та пристосувати їх для проживання.

Печери в скелях могли використовуватись людьми з різною метою: служили для відправлення поганських обрядів, захищали місцеве населення від нападників, могли бути пристанищем для опришків під час антифеодальної боротьби та ін. Видовбані в скелях сходи, що ведуть на вершину, де, мабуть, було встановле-

но пости спостереження або «дозорне місце», ще раз підтверджують оборонне значення скель.

Велике зацікавлення викликає видовбана біля другої ущелини криниця, над якою викладено кам'яне склепіння, скріплене спеціальним розчином, подібним до того, що використовувався будівельниками часів Київської Русі. «Криниця» могла використовуватись і як в'язниця. В'язні утримувались в ямі на глибині 6 м, тому не було потреби виділяти для них окрему охорону. Такі в'язниці були у фортецях східних слов'ян [1, с. 81–82].

Крім уже описаних печер північно-східної стіни є декілька залишків штучних споруд у південній стіні, де ясно простежується якийсь вертикальний паз, може, частина димаря, а можливо, це сліди стовпів якоїсь високої споруди: оборонної вежі чи в'їзних воріт. Глибокий рів також має штучний вертикальний паз і виступ, де, мабуть, утворювалась загата для заводнення оборонного рову [16, с. 151].

Скельний комплекс у Бубнищі був охоплений дослідницькою увагою ще з I пол. XIX ст.

У працях І. Вагилевича і Я. Головацького містяться цікаві замітки про «Скелі Довбуша». Зокрема, з друкованих праць і рукописних нотаток І. Вагилевича на цю тему бачимо, що давні скельні і земляні печери він розглядав в археологічно-етнографічному плані – як релікти архаїчних споруд житлового, оборонного і культового («святинища») призначення, «пам'ятки слов'янського будівництва». На основі даних обстеження скельних пам'яток біля Бубнища, І. Вагилевич повідомляв, що намагався дати якома конкретнішу інформацію про них – розміри, конфігурацію приміщень у плані, їх зовнішній і внутрішній вигляд, різні інтер'єрні компоненти і деталі. З цією метою він намагався проникнути навіть у найменш доступні місця об'єктів, побачити все власними очима. В результаті він зафіксував немало реалій, які згодом

були втрачені або дійшли до наших днів у зміненому часом і людською рукою вигляді. Шукаючи відповіді на питання про зв'язок цих пам'яток з історичним минулим, давнім побутом і діяльністю людини, дослідник звертався до місцевої уснопоетичної традиції, записав ряд фольклорних сюжетів на цю тему [6, с. 144].

Зокрема, легенди розповідають про велетнів, що переносили скелі з місця на місце; про двох братів, які задумали спорудити тут місто, але через незгоду не довели справи до кінця; про страшного пана, який з допомогою нечистої сили збудував між скелями неприступний замок; про важливу роль цього місця для навколишніх жителів у часи татаро-турецьких нападів тощо. Найбільша група оповідей пов'язує скелі й печери в Бубнищі з антифеодальним опришківським рухом та його прославленим ватажком Олексою Довбушем [20, с. 65–66].

Пам'ятками давнього будівництва вважав скельні печери в Бубнищі і Я. Головацький. Він цікавився ними під час своїх мандрівок. На основі власних спостережень і обстежень учений доповнив і розвинув відомості Вагилевича. Істотним є, зокрема, його зауваження про сліди дерев'яних прибудов до печер у скелях біля Бубнища і міркування про функціональне призначення цих приміщень [6, с. 144].

Про Бубнище свого часу писав Іван Франко. Відвідавши пам'ятку 1874 р. після закінчення сьомого класу гімназії, І. Франко зазначав: «ця маленька мандрівка дала мені пізнати трохи більше світу і людей, ніж я знав досі» [19, с. 244]. Можливо, саме під впливом народних легенд у вірші І. Франка «Бубнище», датованому 1881 р., одна із скель поетично асоціюється із «велетом потужним»... «тут, ставши скалою, застряг?» [18, с. 315].

Видатний історик Михайло Грушевський визначив Скелі Довбуша як оборонний скельно-печерний комплекс. «Скелі Довбуша» та довколишня природа

справляють на відвідувачів, особливо дітей, неповторне емоційне враження, яке надовго залишає слід в їхній душі та уяві. Дерев'яна наскельна забудова Бубнища належить до рідкісних явищ, а її наукова реконструкція має до 90 % достовірності. Винятково вдале поєднання, а в окремих місцях і доповнення дерев'яної забудови природними скелями створювало цільний архітектурний образ [8, с. 12].

Ще однією не менш цінною комплексною пам'яткою природи загальнодержавного значення є «Верхнє Озеро». Розташована вона в межах Надвірнянського району Івано-Франківської області, на південний захід від села Бистриці. Площа природоохоронної території 48 га. Створена 1975 р. Охороняється мальовнича гірська улоговина на висоті 1300 м, на північних схилах хребта Братківський, що в гірському масиві Горгани. Схили вкриті високогірними ялиновими пралісами з невеликою домішкою бука та сосни гірської, вище – субальпійські луки [3, с. 213].

Унікальним в геолого-морфологічному та ботанічному аспектах є район околиці міста Івано-Франківська, відомий під назвою «Вовчинецькі гори». Він також привертає увагу з боку екологів та краєзнавців. Відвідуючи цю територію, кожна людина може знайти для себе багато цікавого, незвичайного і збагатити свої знання з вищезазначених наукових напрямів. Найкраще познайомитись з цим куточком природи можна, пройшовши його за певним маршрутом. Такі маршрути отримали назву «екологічні стежки» [14, с. 149].

На правому крутому схилі річки Бистриця біля села Вовчинець, розташованого на північній околиці Івано-Франківська, на значній площі спостерігаються скельні виходи гіпсів тираської світи неогенового віку. Корінні відслонення світлосірих, майже білих гіпсів мають характерні округловишуклі «залізні» форми і в поєднанні з розмаїтою травянисто-чагарниковою рослинністю створюють

ландшафт неповторної краси. З верхньої частини Вовчинецьких скель відкривається красвид на Івано-Франківськ та його околиці і далі – на всю Бистрицьку котловину. На території пам'ятки природи є багато рідкісних рослин, в тому числі і занесених до Червоної книги України [11, с. 121].

Більше враження гори справляють, коли в долину Бистриці спускатися з боку Галича через села Єзупіль, Сілець або Тязів. Стрімкі схили з цього боку буквально нависають нар річкою (звідси ще одна назва гори – Стінка). Місцевий люд з перелічених сіл ніколи не називає її Вовчинецькою. Тут збереглася її стара назва - Бійна гора. У давнину з цього боку через гору пролягала дорога, так званий Жовтий вивіз, що тягнувся через Козакову долину. Зараз чи не вся гора – заповідник, створений ще в 1982 році з метою охорони печер, виступів скель та рідкісних рослин, зокрема степових. У верхній частині гори від с. Вовчинця до с. Ганнусівки прокладена дорога, якою краєлюби і туристи нерідко організують пішохідні або велосипедні мандрівки. За легендою, в незапам'ятні часи на Бійній горі мешкали люди – Велети, або Леви. Коли не стало великолюдів, то в цій околиці з'явилися біси, які спричинили до запустіння місць. Далі тут поселились трипільці. Їхнє перебування засвідчуюють дані археології. В часи розквіту Галицького князівства на Бійній горі з'явилось кілька укріплених форпостів, зокрема Фетьків замок та Мурованець [4, с. 15].

Комплексна пам'ятка природи місцевого значення у Вовчинецьких горах відкриває перед туристами незвідані дива підземного світу. Скельна тераса у багатьох місцях вимита водами, тому тут багато печер, гротів. Їх довжина – від трьох до десяти метрів. В одній з печер на стінах залишилися сліди обробки каменю. Тут, за народними переказами, було святилище, в якому проводили язичницькі обряди древні жерці. Сліди перебування

датуються добою неоліту. В печері «Монастир» було знайдено знаряддя праці та прикраси, посуд древньої людини [14, с. 162].

Висновки. Таким чином, правильне та раціональне використання унікальних комплексних пам'яток природи сприятиме всебічному розвитку туризму й рекреаційної галузі, що, в свою чергу, сприятиме покращенню економічної ситуації в регіоні.

Подальше дослідження комплексних пам'яток природи Івано-Франківської області послужить стимулом до зростання інтересу населення краю до давньої історії, природних особливостей, збереження своєї самобутності.

Література

1. Бурнашов Г. Туристичні походи й екскурсії до пам'яток опришківства на Прикарпатті / Г. Бурнашов // Туристично-краєзнавчі дослідження. Випуск 1 : мат. III Всеукр. н.-п. конф. «Туризм в Україні» : економіка та культура» (Світязь, 9–10 вересня 1998 р.). – У двох частинах. – К. : «КМ – Трейдинг», 1998. – Ч. 2. – С. 76–84.
2. Великочий В. Івано-Франківщина туристична : навчально-методичне видання / В. Великочий – Івано-Франківськ : Вид-во Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2011. – 120 с.
3. Географічна енциклопедія України : у 3 т. / [редколегія: О. М. Маринич (відпов. ред.) та ін.]. – К. : «Українська радянська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 1989. – Т. 1. – 416 с.
4. Дрбчук І. Таємниці Бійної гори / І. Дрбчук // Краєзнавець Прикарпаття. – 2009. – № 14. – С. 20-21.
5. Івано-Франківщина – край туризму / Т. Маланюк, Б. Мицкан, К. Ободинський. – Львів : «Манускрипт Львів»; 2009. – 208 с.
6. Кирчів Р.Ф. Етнографічно-фольклористична діяльність «Руської трійці» / Р.Ф. Кирчів. – К. : Наук.думка, 1990. – 344 с.
7. Киселюк Р. Камінь Довбуша / Р. Киселюк // Краєзнавство. Географія. Туризм. – 2009. – № 12. – С. 13–16.
8. Маланій О. Скелі Довбуша / О. Маланій // Краєзнавство. Географія. Туризм. – 2009. – № 12. – С. 12.
9. Микитин Т.В. Біологія, екологічні особливості та видовий склад мурашок комплексної пам'ятки природи загальнодержав-

ного значення «Касова гора» / Т.В. Микитин, В.П. Стефурак // Вісник Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. Серія Біологія. – Івано-Франківськ, 2008. – Вип. XI. – С. 5–9.

10. Метафізика Карпат. Івано-Франківська область / [Відп. ред. О. Головенський]. – ІФ. : БГКФ «Цитамоновий Хрущ, 2010. – 108 с.

11. Природно-заповідні території та об'єкти Івано-Франківщини / [за ред. М.М. Приходько]. – Івано-Франківськ, 2000. – 272 с.

12. Регіональний туристично-інформаційний центр. Пам'ятка природи загальнодержавного значення «Касова гора»: Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://rtic.if.ua/objects/c1/1382.html>.

13. Русанова І.П. Языческие святилища древних славян / И. П. Русанова, Б. А. Тимошук / [под ред. д.и.н. С. А. Плетневой]. - 2-е изд. исп. – М. : «Ладога»-100, 2007. – 304 с.

14. Сельський В. Перспективи використання підняття «Вовчинецькі гори» для екологічного виховання та необхідність його всебічної охорони / В. Сельський, В. Буняк, О. Кашишин // Вісник Прикарпатського університету. Біологія. – Івано-Франківськ, 2004. – Вип. 4. – С. 149–170.

15. Скелі Довбуша // Історія та правознавство. – 2013. – № 5. – С. 15–16.

16. Соколовський З. Печерний комплекс у Бубнищі / З. Соколовський // Жовтень. – 1976. – № 9. – С. 148–151.

17. Томенчук Б. До питання про наскельні фортеці Прикарпаття / Б. Томенчук. / Скелі й печери в історії та культури стародавнього населення України // Збірник тез повідомлень та доповідей (Львів, 2–3 лютого 1995 р.). – С. 117–118.

18. Франко І. Бубнище / І. Франко / Зібрання творів : в 50 т. – Т. 2. – С. 314–316.

19. Франко І. Лист до М.П. Драгоманова від 26 квітня 1890 р. / І.Франко. / Зібрання творів : в 50 т. – Т. 49. – С. 236–252.

20. Шляхами Івана Франка на Україні : Путівник / [Упор. М.О. Мороз; наук. ред. д.і.н. Ю.Г. Гошко]. – Львів : Каменяр, 1982. – 127 с.

Malanyuk T.Z. COMPLEX NATURAL ATTRACTIONS IN IVANO-FRANKIVSK REGION AND THEIR USING FOR TOURISM PURPOSES.

The article deals with integrated natural attractions in Ivano-Frankivsk region, which have special environmental, scientific, aes-

thetic, recreational and other values. The author pays a special attention to the characteristics of complex natural monuments of national importance located in Ivano-Frankivsk region. The prospects of complex natural monuments for the needs of organized tourism, regulated recreation, environmental education and excursion activity in Ivano-Frankivsk region are analyzed.

The article shows the main features of the rock complex Bubnyshche where in ancient times were a sanctuary, ancient altars, a border fortress of the tenth century, artificial caves, which served in the middle ages as monastic cells. It was established that Dovbush rocks were reliable natural fortification and protected people from attacks of enemies and natural disasters.

Besides, it is extraordinarily good combination of rock complex as well. Natural rocks with wooden buildings create a solid architectural image. Nature objects provide preserving the diversity of landscapes, flora and fauna. They create conditions for the integrity of the nature network conservation. They contribute thanks to the wealth of natural, historical and cultured heritage to ecological balance and making competitive tourism products of high quality. It will increase revenues at all levels of budget.

Keywords: *complex natural attractions, natural conditions and resources, tourism industry.*

Маланюк Т.З. КОМПЛЕКСНЫЕ ПАМЯТНИКИ ПРИРОДЫ ИВАНО-ФРАНКОВСКОЙ ОБЛАСТИ И ИХ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ДЛЯ НУЖД ТУРИЗМА.

В статье рассматриваются комплексные памятники природы Ивано-Франковской области, которые имеют особую природоохранную, научную, эстетическую, рекреационную и другую ценность. Значительное внимание уделено характеристике комплексным памятников природы общегосударственного значения, находящимся в пределах территории Ивано-Франковской области. Акцентируется внимание на характеру

стике скального комплексу Бубнища, де с давніх часів знаходилося святилище, стародавні жертівники, прикордонна фортеця Х століття, штучні печери, які в час Середньовіччя служили монашескими келіями. Проведено аналіз об'єктів неживої природи, які забезпечують збереження різноманітності ландшафтів, флори та фауни, створюють умови для цілісності регіональної природно-заповідної мережі, сприяють підтримці екологічного балансу, створенню конкурентоспроможних туристичних продуктів на основі високоякісного, унікального та різноманітного пропозиції завдяки багатству природного та історико-культурного спадку, що, в свою чергу, забезпечить зростання надходжень до бюджетів усіх рівнів.

Ключові слова: комплексні пам'ятки природи, природні умови та ресурси, туристична галузь.